

Az állományapasztás gyakorlati kérdései

A Monmouth Egyetemi (MU) Könyvtár szembesülve egy nagyméretű felújítással, úgy döntött, kiértékeli könyvtári állományát, és átfogó, tervszerű apasztást végez el. A projekt fő mozgatórugója az volt, hogy a felújítás során minden egyes dokumentumot kézbe kellett venni, és ez az állomány alapos áttekintésének lehetőségét kínálta, valamint jó alkalmat adott arra, hogy megvizsgálják, a gyűjtemény valóban elegendő-e a tanszékek, illetve a tananyag diktálta elvárásoknak.

Általánosnak mondható könyvtáros körökben az idegenkedés az apasztással szemben. Éppen ezért a tárgyalt folyamat egyik legnehezebb szakasza a könyvtárosok, a tanszékek, valamint az egyetemi ügyintézők meggyőzése volt arról, hogy az állomány csak javul azzal, ha néhány dokumentumot kivonunk belőle. Az állománygyarapítás meghatározza azokat a szempontokat, ahogyan a gyűjteményt bővítjük, az állományalakítás viszont sokkal összetettebb folyamat, amely az állomány korszerűségének a fenntartásáról szól. Íme néhány ok, ami miatt a könyvtárosok idegenkednek a törléstől: szeretnék, ha a gyűjtemény mérete nem csökkenne; nincs elég idejük, illetve kellő tapasztalatuk; úgy vélik, hogy a dokumentumra egyszerűen még szükség lehet. Ugyanakkor számtalan előny kovácsolható az állományapasztásból: javulhat a hozzáférhetőség, ezzel együtt a forgalom, a kölcsönzés mutatói, és nem utolsósorban hely szabadul fel.

A felújítás során először a periodikákat vizsgálták felül. A nyomtatott és a mikrofilm formában megtalálható folyóiratok használata drámaian csökkent az elektronikus folyóiratok megjelenésének köszönhetően, mivel a gyors hozzáférés miatt előnyben részesülnek. Hasonlóan más egyetemi könyvtárakhoz, a MU könyvtára is úgy döntött, kivonja állományából azoknak a folyóiratoknak régebbi számain, amelyek elektronikusan elérhetők a JSTOR¹ adatbázisában. Ugyanakkor csökkentve a folyóirat-beszerzésre szánt kiadásokat, azokat a

folyóiratokat is törölték, amelyeknek már friss példányai is hozzáférhetők elektronikusan.

A könyvállomány apasztása összetettebb kérdésnek bizonyult. A folyamat elején áttekintették a szakirodalmat az apasztási kritériumok és módszerek pontosításához. Stanley J. Slote szerint [1] az apasztás az objektív és a szubjektív szempontok kombinációján alapszik. Az előnyben részesített objektív tényező „a polcon maradási idő”, aminek mérésével meghatározható a könyvtár törzsállománya. Ezt a megközelítést támasztja alá számos cikk, amikor kimondja: egy dokumentum múltbeli használata a jövőbeli használatra vonatkozó jóslat legbiztosabb alapja.

Ezt követően kiválasztották a projektért felelős személyt, majd a pontos terv kialakítása érdekében meghatározták az irányelveket, a célokat, az időrendet, valamint a Library of Congress (LC) osztályozási rendszerének alapján az apasztásra szánt területeket. A felújítási munkálatokhoz igazodva a kivonást kétéves időintervallumra tervezték, a cél pedig az állomány 20 százalékos csökkentése volt.

Enyhítendő a könyvtárosok tartózkodását és megnyerendő őket az ügynek, a következőket végezték el:

- Rendszeres tanácskozásokat szerveztek a témában, amelynek során megbeszélték a folyamatból származó előnyöket. A nyitott beszélgetés volt a kulcs az aggodalmak leküzdésében.
- Szakértőt vontak be, hogy áttekintse az apasztási kritériumokat, és eligazítsa a könyvtárosokat.
- Együttműködtek a tanszékekkel.
- Többszörösen átvizsgálták a könyveket. A kivonásra szánt dokumentumokat ideiglenes polcra helyezték. A könyvtárosok ismertették kollégáikkal az apasztásra szánt könyveket, hátha azok

¹Tudományos folyóiratok archívuma, multidiszciplináris adatbázis, több mint 600 cím teljes retrospektív állományát tartalmazza. (A ref.)

- egy másik szakterületen hasznosnak bizonyulnak. Ugyanakkor a fakultások munkatársai is átvizsgálták ezeket, alkalomadtán javasolva a dokumentumok visszavonását az állományba.
- A döntéseket visszafordíthatónak tekintették. Ha igény mutatkozott valamelyik apasztásra szánt dokumentumra, akkor azt visszahelyezték a könyvtár állományába.
- Pontos tervet készítettek. Fontosnak bizonyultak az egyértelmű leírások, a pontosan megfogalmazott elvárások.

Az állomány átvizsgálása lehetőséget adott a könyvtárosoknak, hogy meghatározzák egy dokumentum iránti érdeklődés megszűnésének okát: idejét múlt írásokat tartalmaz-e vagy a téma már nem releváns az egyetem által meghirdetett kurzusok szempontjából.

Apasztási kritériumok

- A dokumentumok használatának időhatárát húsz évben határozták meg. Megtartották az állományban mindazokat a könyveket, amelyek húsz éven belül kerültek forgalomba.
- A tudományos, valamint a társadalomtudományi szakkönyvek esetén a használat időhatára tíz év lett.
- Kivonták az állományból a megrongálódott és javíthatatlan, valamint a hibás nyomású könyveket.
- Kikerültek az állományból azok a könyvek, amelyek frissebb kiadásai megtalálhatók voltak a gyűjteményben.
- Eltávolították az aktuális, illetve a tervezett oktatási program szempontjából irrelevánsnak ítélt dokumentumokat.
- Ahhoz, hogy tartani tudják a kétéves időintervallumot, bevezettek néhány technikai szabályt:

- A könyvtárosok, akik szakértelmük és érdeklődésük szerint végezték az átválogatást az állomány meghatározott területein, heti legkevesebb két órát apasztással töltöttek.
- A heti törlést egy formanyomtatványon vezetik, amelyen feltüntetik az áttekintett könyvek számát, az abból törlésre szánt dokumentumok számát, valamint megjegyzésben rögzítenek minden olyan, az apasztással kapcsolatos tényezőt, amelyre érdemes külön felhívni a figyelmet.

A dokumentum rekordját kivonták a katalógusból, a könyvekben áthúzták a leltári számot, és eltávolították a biztonsági szalagot.

A két év alatt a könyvtárosok 72 500 dokumentumot néztek át, amelyből 12 800-at, azaz az állomány 18 százalékát törölték. A megrongált könyveket főleg a kölcsönző könyvtárosok vonták ki az állományból, míg a régebbi kiadásokat, értelemszerűen az újabbak bevitele során, a feldolgozók.

A további munka szempontjából a leggyümölcsözőbb aspektusa a tervszerű apasztásnak az állomány hiányterületeinek feltérképezése volt, illetőleg azoknak a témáknak a felfedése, amelyek nagy népszerűségnek örvendtek az olvasók körében, így további gyarapítást igényeltek.

Irodalom

[1] Slote, S. J.: Weeding library collections: library weeding methods. Englewood, Libraries Unlimited, 1997.

/DUBICKI, Eleonora: Weeding: facing the fears. = Collection Building, 27. köt. 4. sz. 2008. p. 132–135./

(Vranyecz Tünde)